

בס"ד. שיחת ליל ב' דחג הפסח, ה'תשי"ד.

בלתי מוגה

א. מנהגו של כ"ק מו"ח אדמו"ר

— פעם הזכיר כ"ק מו"ח אדמו"ר את אביו, אדמו"ר מהורש"ב, לאחר הסתלקותו, ואמר, שאינו אומר "נשמתו עדין", כיון שאינו נותן "כתובת" ("ער איז ניט קיין אדרעסן שרייבער")¹ —
שבלילה השני דחג הפסח הי' מאריך ב"סדר", ומבאר כמה ענינים בהגדה.

— בלילה הראשון נהגו שלא להאריך ב"סדר", כדי לאכול את האפיקומן קודם חצות (ובפרט לפי הדעות שיש לומר גם את חציו השני של ההלל קודם חצות²), אבל בלילה השני נהגו להאריך ולבאר כמה ענינים בהגדה.³

וע"פ מארז"ל⁴ "מילתא אלבישיהו יקירא" — נקבע הסדר לערוך התוועדות בלילה השני דחג הפסח⁵. ואע"פ שכבר סיימו עריכת ה"סדר", לא נגרע דבר ("עס מאַכט ניט אויס"), כיון שזהו אותו הלילה.

ב. "הא לחמא עניא"⁶:

איתא⁷ בכתבי האריז"ל⁸, שע"י הענין ד"הא לכם זרע"⁹ — שבזה נרמז גם שיוסף דרש מהמצרים למול את עצמם¹⁰ — הוסיפו חיות

6 ראה גם שיחת חה"פ הנ"ל ס"ב ואילך (שם ע' 70 ואילך). וש"נ.

7 מכאן עד סוס"ח — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס בלקו"ש ח"א ע' 98 ואילך. במהדורא זו ניתוספו ע"י המו"ל עוד ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

8 פע"ח שער חהמ"צ פ"ז. סי' האריז"ל בהגדה.

9 ויגש מזו, כג.

10 תנחומא מקץ ז. ב"ר ספ"צ. פצ"א, ה. פרש"י מקץ מא, נה.

1 שיחת שמח"ת תרצ"א (לקו"ד ח"ד תשט, סע"ב. סה"ש תרצ"א ע' 164). וראה תו"מ ח"א ע' 106.

2 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ז ס"ו. הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' לה. וש"נ.

3 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תשי"א סי"ב (תו"מ ח"ג ע' 17). וש"נ.

4 שבת יו"ד, ב.

5 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד סי"ז (תו"מ ח"ח ע' 81).

במצרים, קליפות, שהו"ע גלות מצרים. וב"הא לחמא עניא" מרומזת גם הגאולה.

— וזהו גם הטעם שנוסח האריז"ל בפסקא "הא לחמא עניא" הוא — "הָא" בצירי, ולא "הָא" בקמץ.

(החילוק בין "הָא" בקמץ ל"הָא" בצירי הוא גם בהפירושו: "הָא" (בקמץ) לחמא עניא כו" — פירושו: זהו הלחם ש"אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", ו"הָא" (בצירי) לחמא עניא כו" — פירושו: הרי לכם" ("נָאט אייך") "לחמא עניא"¹¹).

ג. בכדי להבין כיצד הענין ד"הא לחמא עניא" הוא הבהרה ("באָוּאַרעניש") ותיקון להענין ד"הא לכם זרע", יש להקדים ולבאר את ענין הקלקול שנעשה ע"י אמירת יוסף "הא לכם זרע".

לכאורה אינו מובן מדוע הענין ד"הא לכם זרע", שאמר יוסף למצריים, לא הי' רצוי.

על פי שכל מסתבר, שהנהגת יוסף בכלל באמרו "הא לכם זרע", לא זו בלבד שלא היתה צריכה להביא לידי חסרון, אלא אדרבה, יש בכך מעלה: נוסף לכך שע"י העברת המצריים ממקום למקום, "ואת העם העביר גו"¹³, הסיר את החרפה מאחיו, "דלא ליקרו לאחיו גלוותא" (אנשי גלות)¹⁴ — הרי ידוע גם שענינו של יוסף ברוחניות הוא "צדיק יסוד עולם"¹⁵, וכל עבודותיו היו השפעות אלקות. והרי הכוונה הרצויה היא להפיץ ולהשפיע אלקות לכל, אפילו למצריים?

אך הענין הוא:

יוסף עשה זאת מדעת עצמו. ולכן, אף שאכן פעל במצריים קירוב לקדושה, מ"מ, כיון שעשה זאת מדעת עצמו, הוסיף הדבר חיות בקליפות, כי, מצרים, מצדם הם, עדיין לא היו ראויים לזה כלל.

וענין זה הביא להקושי דגלות מצרים — שזהו הפירוש "הא לחמא

הגירסא היא "הָא", (בקמץ). ולכן, זקוקים לביאור הנ"ל — שהנוסח "הָא" בצירי הוא כדי לתקן את הענין ד"הא לכם זרע" (מהנחה בלתי מוגה).

(13) ויגש מז, כא.

(14) חולין ס, ב. הובא בפרש"י עה"פ.

(15) משלי יו"ד, כה.

(11) במדרש לקח טוב עה"פ: "הא לכם מלשון הליכ"י.

(12) ועפ"ז: הנוסח "הָא לחמא עניא" (בצירי) — אין לו פירוש, ולכאורה צריך לומר "הָא לחמא עניא" (בקמץ), שמתאים לתוכן הענין (ולכן, בכל הסידורים והנוסחאות שאין להם שייכות לכתבי האריז"ל —

עניא כו' בארעא דמצרים", שאמירת יוסף "הא לכם זרע", היתה הסיבה להקושי דגלות מצרים¹⁶.

ועד"ז מצינו בנוגע למה רבינו, שע"ז שלקח את ה"ערב רב" מדעת עצמו, הרי זה הביא לחטא העגל. וכפי שאמר לו הקב"ה¹⁷: "שחת עמך אשר העלית גוי" — שאתה העלית אותם¹⁸.

ד. כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב ברבים ממכתביו¹⁹, וכן הוא בכמה מאמרים²⁰, שמכל דבר שלומדים, העיקר הוא: לקחת מזה "בכח" בעבודה.

וביאור הענין האמור בשייכות לעבודה:

דורשים תמיד, שיש לקרב את כולם, מבלי להתחשב במי מדובר. אבל יש לזכור תמיד שלא "לסגת" בעצמו ("מען זאָל אַליין ניט אָפטרעטן"), והקירוב שמקרבים את הזולת צריך להיות בלי שום פשרות חס ושלום בתורה ומצוות²¹.

וכהפתגם הידוע, שכאשר אדם טובע רחמנא לצלן, חייבים להצילו, אבל צריך ליזהר שלא לטבוע בעצמו ח"ו²².

וכמדובר פעם²³ בפירוש דברי המשנה²⁴ "הוי מתלמידיו של אהרן כו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" — שיש בזה שתי הוראות: (א) יש לקרב את כולם, אפילו "בריות"²⁵ (כלומר: אלו שאין להם זכות אחרת, מלבד זה שהקב"ה בראם); (ב) אופן הקירוב צ"ל "ומקרבן לתורה", לא להתאים את התורה לפי רוח הבריות, חס ושלום, אלא אדרבה, לקרב את הבריות לתורה — "תורה תמימה" בלי שום פשרות, וכן בנוגע למנהגי ישראל, שהרי מנהגי ישראל תורה הם²⁶.

לוותר אפילו על שעה אחת, גם בשביל התועלת הגדולה ביותר בקירוב יהודים להקב"ה (מהנחה בלתי מוגה).

(22) והיינו, שיש ליזהר שע"י הושטת

ה"אצבע" לה"טובע" — לא יתפוס ה"טובע"

את כולו ויטביע גם אותו, כי ע"י שמוותרים

על "אצבע אחת" בשביל קירוב הזולת, אפשר

להיאבד לגמרי (מהנחה בלתי מוגה).

(23) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 316.

(24) אבות פ"א מ"ב.

(25) ראה תניא פל"ב (מא, ב).

(26) ראה ירושלמי פסחים פ"ד ה"א

ובפרקי דר"א פמ"ה.

(16) ועד כדי כך, שגם אחרי גלות מצרים, עד ביאת המשיח — סובלים עדיין בני"ה מההשפעה שיוסף השפיע לקליפות (מהנחה בלתי מוגה).

(17) תשא לב, ז.

(18) שמו"ר פמ"ב, ו. זח"ב מה, ב. פרש"י עה"פ.

(19) אג"ק שלו ח"ג ע' רפ. ועוד.

(20) סה"מ ה"ש"ט ע' יא. ועוד.

(21) מובן, שאין המדובר באותם ענינים שמפורש בשו"ע גופא שמותר לוותר עליהם ("פאָרבייגן") למשך זמן בשביל תועלת. אבל באותם ענינים האסורים ע"פ שו"ע — אסור

ה. ובנוגע לפועל:

ישנם הטוענים: בשעה שאני יכול לקרב יהודי ליהדות — למה לי לעשות בזה חשבונות? אוותר מעט בענין מחיצות בביהכנ"ס וכדומה, אבל בינתיים יבואו עוד יהודים רבים לביהכנ"ס, ויתקרבו ליהדות. ועוד טוענים: בשלמא בסביבה של יהודים שומרי תורה ומצוות, אכן יש להדר אפילו ב"קוצו של יו"ד"; אבל כאשר נמצאים במקום שבו ישנה התנגדות לתורה ומצוות, יש לוותר על ה"טפל" כדי לשמור על העיקר.

ובכן, למה הדבר דומה? למי שיטען, שבביתו ובשעת שלום עליו ללכת חגור ב"כלי זיין", כי אף שזוהי שעת שלום, מ"מ, בטוח יותר ללכת חגור ב"כלי זיין". אבל בשעה שיוצא למלחמה — יצא ללא כלי זיין, כי: ראשית, אין רצונו שיכירו שהוא שונא, ושנית, כדי שיוכל לנוע ביתר קלות, כשיהי' צורך בכך. והרי מובן שזהו שטות גדול ומוחלט.²⁷

ו. באסיפת רבנים מסויימת²⁸, לפני שנים, אמר אחד, שכאשר משתמשים במים לשתי', יש נפקא-מינה אם הם מים טובים או לא; אבל בשעה שצריכים לכבות שריפה, אין נפקא-מינה איכותם של המים. ענה לו כ"ק מו"ח אדמו"ר: כל זה הוא רק כאשר ברור שמדובר במים, והדיון הוא רק אם המים הם נקיים או לא. אבל כאשר אין זה מים כלל, אלא נפט ("קערֶאָסין") — אזי לא זו בלבד שאי אפשר לכבות בהם את השריפה, אלא אדרבה, השריפה תתחזק יותר, אף שגם נפט הוא משקה.

וכן הוא גם בנוגע לענין האמור: ע"י שמשנים אפילו מנהג ישראל — לא זו בלבד שע"ז לא יפעלו לטובה על הסביבה, אלא עוד להיפך. וכפי שמצינו בגמרא²⁹ בנוגע לסליחה וכפרה דיום הכיפורים, שאפילו למ"ד "עיצומו של יום מכפר" בלי תשובה, ואפילו על עבירות שעשה ביוהכ"פ עצמו, מ"מ, עבירות שעשה ביוהכ"פ הקשורות עם איסורי יוהכ"פ עצמו, אין יוהכ"פ מכפר עליהם, כיון ש"אין קטיגור נעשה סיניגור"³⁰.

(להגאון הרגזובי) על הרמב"ם הל' יבום פ"ד

(27) ראה גם תו"מ ח"ח ע' 142.

ה"כ.

(28) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע'

(30) ברכות נט, רע"א. וש"נ. וראה גם

תרי ואילך. תו"מ שם.

לעיל ע' 92. וש"נ.

(29) ראה כריתות ז, א. צפנת פענח

ז. ובהנוגע לטענה: מה רע בכך ("וועמען אַרט דאָס") אם יוותר על חוט השערה, כיון שעיי"ז ירויח את העיקר? — שתי תשובות בדבר: א) אפילו הי' זה ודאי, שעיי"ז תהי' תועלת הכי גדולה בקירוב ישראל לאביהם שבשמים — הרי בנוגע לענינים כאלו נאמר: "אל תהי צדיק הרבה"³¹. לא צריך להיות ירא-שמים יותר מהתורה עצמה. כיון שע"פ שו"ע אסור הדבר — לא צריך להיות ירא-שמים יותר מהשו"ע, ואין צורך לדאוג לקירוב יהודים ליהדות יותר משהתורה עצמה דואגת לכך.

ועדיין יכול להמשיך ולטעון: אכן, אינני מחוייב לדאוג עבור יהודים יותר משהתורה עצמה דואגת לכך. אבל מה רע בכך אם כן אדאג? — יש לענות לו שאין זה כך. באמת אין לו רשות לעבור על דברי תורה בשביל ה"יראת שמים" שלו ("צולב זיין פרומקייט"). ומיהו האומר שהתועלת של קירוב יהודים (שישיג לדעתו בדרך זו) חשובה יותר מהדין בשו"ע.

ב) כל האמור הי' נכון אפילו אם היו יודעים בוודאות שהנהגה מסוג זה מביאה לתועלת חשובה. אבל האמת היא, שמכיון שענין זה אינו ע"פ תורה — ברור שלא יביא שום תועלת, אלא אדרבה — קלקול³².

ג. וזהו שאנו אומרים: "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", שזהו תיקון על כך שיוסף אמר "הא לכם זרע".

אנו יודעים — אומרים אנו — שעיי"ז שיוסף אמר "הא לכם זרע" "אכלו אבהתנא בארעא דמצרים", שענין זה גרם לגלות מצרים (כנ"ל). ולכן, אף ש"כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח", שיש אמנם צורך לקרב את כולם, אבל יש לעשות זאת רק בדרך שהתורה דורשת. אמנם "ייתי וייכול", אבל בתנאי ש"ייתי ויפסח", הוא צריך ומחוייב לעשות את כל סדר הפסח.

ועיי"ז שהולכים בדרך זו — פועלים, שאף ש"השתא הכא" ו"השתא עבדין", הרי "לשנה הבאה בארעא דישראל", ו"לשנה הבאה בני חורין"³³.

שנמצאים ב"ארעא דישראל", ומ"מ הרי זה מעמד ומצב ד"עבדין", ועוד יותר מאשר בחוץ-לארץ — כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר (בשיחת ליל ב' דחה"פ תשי"ג סל"ג — סה"ש תשי"ג ע' 70)

(31) קהלת ז, טז.
 (32) ועכ"ל, שלא זו הדרך, אלא ישנה דרך אחרת (מהנחה בלתי מוגה).
 (33) וטעם ההוספה "בני חורין" (נוסף על "בארעא דישראל") — כיון שישנו מצב

ט. "עבדים היינו לפרעה במצרים... ביד חזקה ובזרוע נטויה":

הלשון "ביד חזקה ובזרוע נטויה" — לכאורה אינו מובן:

הרי הקב"ה אינו מוגבל בשום הגבלות, וכיכלתו לעשות כרצונו, מבלי להזדקק לשם כך ל"יד חזקה וזרוע נטויה". וא"כ, מדוע הוצרכה להיות היציאה ממצרים "ביד חזקה ובזרוע נטויה" דוקא?
וביאור הענין:

גלות מצרים היתה גלות קשה ביותר, עד כדי כך שאפילו עבד לא הי' יכול לברוח ממצרים.³⁴

והטעם לקושי הגלות בגשמיות — מכיון שכן הוא גם ברוחניות: כהיותם במצרים היו בני" בשפל המדריגה ביותר, שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה³⁵ — שזוהי הדרגא התחתונה ביותר, שהרי לשער הנו"ן אין ליהודי שום שייכות. ועד כדי כך, שאילו היתה הגאולה מתעכבת במעט, היו באים במגע ("זיי וואָלטן זיך פאַרטשעפען") גם עם שער הנו"ן.³⁶
ומזה מובן, שמצד סדר השתלשלות — לא הי' שום מקום לגאולה מגלות זו.

ואעפ"כ — "ויוציאנו ה' אלקינו משם", "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים"³⁷, "כשש מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף"³⁸ (ובצירוף הנשים, וכן הפחותים מבני עשרים והיתרים מבני ששים, היו עוד יותר מששים ריבוא).

וגם ברוחניות — הרי הגילויים דיצי"מ היו גילויים הכי נעלים, לא רק מסדר השתלשלות, אלא מלמעלה מהשתלשלות, "נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו"³⁹.

וזוהו "ביד חזקה ובזרוע נטויה" — שהגאולה היתה מבלי להתחשב בשום הגבלות שמצד סדר השתלשלות.

וכפי שהי' אז — כן הוא גם בכל שנה ושנה, שבחג הפסח לא

(34) מכילתא יתרו יח, יא. הובא בפרש"י שם, ט.

(35) ראה זו"ח ר"פ יתרו.

(36) ראה בהנסמן בלקו"ש חי"ז ע' 88 הערה 70.

(37) בא יב, מא.

(38) שם, לו.

(39) נוסח הגש"פ פיסקא ויוציאנו.

גלות אצל בני" היא גדולה יותר מגלות אצל אינם יהודים, כי, אינם יהודים, כיון שאינם בעלי בחירה, הרי כשגוזרים גזירה שלמעלה אין רוצים שתתקיים, מתבטלת היא מיד, משא"כ אצל בני" שהם בעלי בחירה, עלול הדבר להימשך שבועות או חודשים, ולכן יש צורך להוסיף ולהדגיש "לשנה הבאה בני חורין" (מהנחה בלתי מוגה).

מתחשבים בשום הגבלות שמצד סדר השתלשלות, והקב"ה משפיע "ביד חזקה ובזרוע נטויה" כל צרכי בני"; לא נוגע מה אומר הרופא — אם ע"פ טבע יכול הוא להוליד ילדים כו', מכיון שאין מתחשבים עם הגבלות הטבע, ואפילו לא עם ההגבלות הרוחניות דסדר השתלשלות, אלא משפיעים מלמעלה את כל צרכי בני"י "ביד חזקה ובזרוע נטויה"⁴⁰.

י. "ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא": הביאור בפיסקא זו (בטעם אמירת ד' פעמים ברוך — ברכה והמשכה בכל אחד מד' הבנים) — נדפס⁴¹ בלקו"ש ח"א ע' 251.

ובהמשך לזה אמר:

ויתרה מזו: כשם שההמשכה שיש לפעול ב"בן רשע" היא כדי להפכו מן הקצה אל הקצה, עד שייעשה חכם ולמעלה מזה — כך ההמשכה שיש לפעול ב"בן חכם" היא כדי להפכו מן הקצה אל הקצה. וכפי שאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁴², ש"חכם" פירושו "משכיל", ועמידתו בסמיכות ל"רשע" מהוה ראי' שגם הוא אינו כדבעי.

וטעם הדבר הוא — דאע"פ שבכלל צ"ל עבודה ע"פ טו"ד, הרי ליל חג הפסח הוא זמן של אמונה, ואם הוא מגיע ושואל קושיות — אפילו קושיות של קדושה, "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם"⁴³ — הרי זה ראי' שאינו כדבעי. ולכן צריך להפכו מן הקצה אל הקצה, כדי להוציאו מההגבלות דטו"ד.

וענין זה נעשה ע"י "ברוך המקום", שפירושו המשכה שלמעלה מהשתלשלות — ע"ד האמור באופנים⁴⁴ "ברוך כבוד ה' ממקומו", שפירושו, ממקומו ושרשו העצמי למעלה מהשתלשלות⁴⁵ (שלכן פועל גילוי זה על האופנים "רעש גדול", למעלה ממדוה"ג דהשגה).

יא. "יכול מר"ח ת"ל ביום ההוא .. יכול מבעוד יום ת"ל בעבור זה":

לכאורה אינו מובן מ"ש "יכול מבעוד יום": הרי כבר נאמר⁴⁶ "ביום ההוא", דקאי על יום ט"ו בניסן, וכלל הוא בכל דיני התורה ש"היום הולך

(43) ואתחנן ו, כ.

(44) יחזקאל ג, יב. וראה חולין צב, רע"א.

(45) ראה לקו"ת האזינו עה, א ואילך. ובכ"מ.

(46) בא יג, ח.

(40) ראה גם שיחת ליל א' דח"פ ס"ו (לעיל ע' 185).

(41) בשילוב עם עוד שיחות חה"פ מהשנים תשי"ב-ז.

(42) שיחת ליל ב' דח"פ תש"ג סמ"א (סה"ש תש"ג ע' 74).

אחר הלילה⁴⁷. וא"כ, איך אפ"ל שהחיוב הוא "מבעוד יום" (של י"ד בניסן), שמשום זה יש צורך בכתוב "בעבור זה"?

וביאור הענין — בהקדים שאלה בענין החיוב דכוס ראשון מד' כוסות (ש"כוס של קידוש הוא אחד מן הד' כוסות⁴⁸):

לכאורה אינו מובן: מהו הרבותא והחידוש בזה שכוס הקידוש הוא אחד מהד' כוסות, ומאי נפק"מ בזה — והרי גם אם לא הי' מהד' כוסות יש בו חיוב מצ"ע, כמו קידוש בכל יו"ט?

והביאור בזה — שישנו חילוק בין החיוב דקידוש בכל יו"ט להחיוב ד(כוס ראשון מ)ד' כוסות בליל הסדר⁴⁹:

בכל יו"ט — אפשר לקדש גם מבעוד יום, בזמן תוספת שבת ויו"ט (שהרי "מוסיפין מחול על הקודש"⁵⁰). וכמ"ש הב"ח⁵¹, שהיו מקדשים, התפללו קבלת שבת, סעדו סעודת שבת וטיילו, ועדיין היום גדול. משא"כ כוס ראשון מד' כוסות — חיובו הוא בלילה דוקא.

וזהו החידוש והנפק"מ בהחיוב ד(כוס ראשון מ)ד' כוסות, לגבי החיוב דקידוש ביו"ט — שמצד החיוב דקידוש ביו"ט הי' אפשר לקדש מבעוד יום, ורק מכיון שכוס הקידוש הוא בחשבון הד' כוסות — חיובו הוא בלילה דוקא.

וטעם החילוק בין חיוב הקידוש (שאפשר לצאת בו גם מבעוד יום) לחיוב הד' כוסות (שהוא בלילה דוקא)⁵²:

הזמן דתוספת שבת ויו"ט — הוא הוספה מחול על הקודש, אבל לא מיום על הלילה. ולכן, זמן ההוספה — אף שנחשב שבת או יו"ט, אינו נחשב לילה אלא יום.

ולכן, חיוב הקידוש — שאינו קשור עם לילה דוקא, שהרי אם לא קידש בלילה יכול לקדש ביום ולכרך — יוצאים בו גם מבעוד יום, דאף שזהו יום ולא לילה — הרי חיובו אינו תלוי בלילה, אלא בהזמן שבו חלה קדושת היום, ובזמן שניתוסף מחול על הקודש חלה קדושת היום. משא"כ החיוב דד' כוסות — תקנו חכמים מעין החיוב דאכילת מצה ומרור, שחיובם תלוי (לא רק בזמן דפסח, אלא גם) בזמן דלילה

50 ר"ה ט, א. יומא פא, ב.
51 או"ח סרס"א (ד"ה ומ"ש זמנו).
52 ראה גם המועדים בהלכה (להרש"י זעווין) פסח ע' רסד. וש"נ.

47 חולין פג, סע"א. תוספתא זבחים ספ"ו.
48 שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב ס"ב.
49 ראה גם הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' ח.

דוקא (שהרי ביום הפסח, וגם בליל הפסח אחר חצות, אין יוצאים י"ח אכילת מצה ומרור). ולכן גם זמן החיוב דד' כוסות הוא בלילה דוקא, ולא מבעוד יום (גם בזמן ש"מוסיפין מחול על הקודש")⁵³.

ועפ"ז יובן מ"ש "יכול מבעוד יום" — אף שכבר נאמר "ביום ההוא":

אילו לא נאמר "בעבור זה" — הי' מקום לומר שאפשר לצאת י"ח סיפור יציאת מצרים גם מבעוד יום, דהיינו בזמן תוספת יו"ט, שהוא בכלל "ביום ההוא" כיון שקדושה אחת להם. ולכן ילפינן ממ"ש "בעבור זה", "בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך" — שכשם שהחיוב דמצה ומרור הוא בלילה דוקא ולא מבעוד יום (כנ"ל), כן הוא גם בהחיוב דסיפור יציאת מצרים, שהוא בלילה דוקא⁵⁴.

יב. "וירד מצרימה אנוס על־פי הדיבור": הביאור בפסקא זו (בענין הלשון "אנוס" — מצד גודל הירידה, אף שהי' זה רצון הקב"ה, וההוראה מזה) — נדפס בלקו"ש ח"ד ע' 1217 ואילך.

יג. "ואת עמלנו"⁵⁵ אלו הבנים שנאמר⁵⁶ כל הבן כו"מ⁵⁷:

בהראיות שהובאו מהפסוקים על הדרשות שבפסקאות אלו — יש שני אופנים: א) רא"י על הפירוש ש"עמלנו אלו הבנים", (ב) ראיות על הענין, שגזרו על הבנים.

ובנדו"ד, הרא"י שמביא מהפסוק "כל הבן הילוד גו" — אינה רא"י על הפירוש "עמלנו אלו הבנים" (שהרי תיבת "עמל" לא נזכרה כלל בפסוק זה), אלא על הענין — שהיתה גזירה על הבנים.

ומזה שמביא רא"י רק לתוכן הענין (שהיתה גזירה על הבנים), ואינו מביא שום רא"י על הפירוש "עמלנו אלו הבנים" — משמע, שלזה אין צורך בראיות, כיון שזהו דבר הפשוט.

והטעם לזה:

כללות "עמלו" של יהודי הוא — תומ"צ, שהרי זהו כל מציאותו, כמרז"ל⁵⁸ "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני".

57) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד סט"ז (תו"מ ח"ח ס"ע 80 ואילך). וש"נ.

58) משנה וברייתא סוף קדושין — ע"פ הגירסא בכת"י וטיקן (ירושלים, תשל"ד). וכן הובא במלאכת שלמה במשנה שם.

53) ראה תה"ד סקל"ז. הובא בב"י או"ח סתע"ב. שו"ע אדה"ז שם.

54) ראה גם המועדים בהלכה שם ע' רפא. וש"נ.

55) תבוא כו, ז.

56) שמות א, כב.

וע"פ פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁵⁹ בשם חסידי אדמו"ר הזקן (ויש אומרים שנאמר ע"י אדה"ז בעצמו⁶⁰) שהמצוה הראשונה בתורה היא "פרו ורבו"⁶¹ — הרי מובן, שבענין זה ("פרו ורבו") צ"ל "עמלו" של יהודי: "עמלנו — אלו הבנים".

וכאשר הולכים בתוקף, ואין מתחשבים במה שאומרים הרופאים בענין זה ע"פ טבע כו', אלא מתעקשים ("מען שפארט זיך איין") שמוכרחים לקיים את רצונו וכוונתו של הקב"ה ד"פרו ורבו" — אזי מצליחים, וזוכים לזרעא חייא וקיימא (כנ"ל ס"ט), ובאופן שהילדים עצמם נישאים ומביאים ילדים, שע"ז מתקיים הענין ד"פרו ורבו"⁶².

והיינו, שלא יוצאים י"ח ע"י "בנים" ברוחניות — אהבה ויראה⁶³, או כמארז"ל⁶⁴ "בניך אלו התלמידים", אלא דוקא בנים בגשמיות כפשוטו. — הדרך היא אמנם ע"י ה"עמל" ב"בניך אלו התלמידים", אבל ע"ז נמשך גם בנים כפשוטו — זרעא חייא וקיימא⁶⁵.

יד. ר' אליעזר אומר .. של ארבע מכות .. ר' עקיבא אומר .. של חמש מכות" — הביאור בפיסקא זו (בשורש מחלוקת ר"א ור"ע — שלדעת ר"א העיקר הוא לתקן את פרטי הכחות, משא"כ לדעת ר"ע, בן גרים, צ"ל העבודה גם בעצם הנפש) — נדפס⁶⁶ בלקו"ש חט"ז ע' 87 ואילך.

ובסיום הענין אמר:

נזכר לעיל (ס"ד), שתכלית כל ענין היא להביאו לידי עבודה בפועל.

ובנדוד: יש לדעת, שלא דוקא ל"בני גרים", אלא גם לכאו"א מישראל — לא די בעבודה בכחות הגלויים, אלא צ"ל גם העבודה בעצם הנפש, כי, גם כאשר כל הכחות הגלויים הם כדבעי, יכול להיות שעצם הנפש תהי' בעמקי הקליפות רח"ל, וכמאמר רבן יוחנן בן זכאי⁶⁷ "איני

59) ראה סה"ש תרצ"א ע' 262, ובהנסמן שם. וראה גם לעיל ע' 156.
60) ראה גם אג"ק ח"א ע' קכח. חכ"ב ע' רמ.
61) בראשית א, כח. וראה לקו"ת שה"ש לח, ריש ע"ד.
62) רמב"ם הלי' אישות פט"ו ה"ד-ה.
63) טושו"ע אה"ע ס"א ס"ה-ו.
64) ראה תו"א משפטים עט, א. ובכ"מ.
65) ספרי ופרש"י ואתחנן ו, ז.
66) ראה גם מכתב כ"ד ניסן שנה זו (אג"ק ח"ח ס"ע שמר).
67) בשילוב עם שיחת אחש"פ תשח"י.
68) ברכות כח, ב.

יודע באיזו (דרך) מוליכין אותי", כיון שלא ידע אם הוא עובד ה' גם מצד עצם נפשו כו'.⁶⁸

ואף שעצם הנפש הוא באופן ד"איני יודע", כנ"ל ממאמר ריב"ז, וכמ"ש⁶⁹ "לא ידעתי נפשי" — מ"מ, עי"ז גופא שהאדם יודע ש"לא ידעתי נפשי", ולכן לעולם אינו אומר "שישו בני מעי"⁷⁰, ב"ה עשיתי היום כך וכך כו' — הרי בליל הפסח, כאשר ישנו הגילוי שלמעלה מהשתלשלות, יכול גילוי זה לפעול גם בעצם הנפש⁷¹. ובכללות — הרי זה ע"י עבודת המס"נ שלמעלה מטעם ודעת.

טו. מכיון ש"אין מפסיקין באמירת הארבעה עשר דיינו"⁷² — לא נהגו להתעכב לבאר ענין זה⁷³.

טז. ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁴ (שנעתק גם בהגדה⁷⁵):
"באמת — הארת כל המועדים מאירה בכל יום, נאך חג הפסח ווערט נמשך שטענדיק" (אבל חג הפסח נמשך באופן תמיד).

ונמצא, שהחילוק בין כל המועדים לחג הפסח הוא — שהארת כל המועדים נמשכת אמנם "בכל יום", אבל יתכן שההמשכה היא רק למשך זמן ביום, משא"כ פסח נמשך "באופן תמיד", בכל רגע ורגע⁷⁶.

ויובן בהקדים ענין ג' המועדים פסח שבועות וסוכות:

פסח — הו"ע האמונה, כיון שבנ"י יצאו ממצרים באמונה פשוטה, מבלי לחשוב על שום דבר, וכמ"ש⁷⁷ "זכרתי לך חסד נעוריך גו' לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", ו"בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים"⁷⁸.
שבועות וסוכות — הו"ע התורה והמצוות: שבועות — הוא זמן קבלת התורה, וסוכות — הוא זמן המצוות, שלכן נקרא בשם "חג האסיף"⁷⁹, שמורה גם על אסיפה וקיבוץ של הניצוצות שבדברים הגשמיים,

68 ראה לקו"ת ויקרא בהוספות נ, סע"ד. סי"ז (תו"מ ח"ח ע' 81 ואילך). וש"נ. ובכ"מ. 74 שיחת ליל ב' דחה"פ תש"ג סמ"ז

69 שה"ש ו, יב. וראה המשך תער"ב (סה"ש תש"ג ע' 75). 75 עם לקוטי טעמים ומנהגים בסופה (ע' ח"ג ע' א"תיג.

70 לשון חז"ל — ב"מ פג, סע"ב. (ג).

71 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תש"י (76) ראה גם שיחת ליל א' דחה"פ ס"ב (לעיל ע' 182).

72 ירמ"י ב, ב. וראה פרש"י בא יב, לט. 297

72 הגש"פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע' 72

73 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד כח.

74 ראה מכילתא בשלח יד, לא. 75 משפטים כג, טז. תשא לד, כב.

76 ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ דאשתקד

שזהו ענין קיום המצוות בדברים גשמיים דוקא, בשביל בירור הניצוצות שבהם.

וזהו גם ענין המקיף דסוכה — כידוע⁸⁰ שהחילוק בין תורה ומצוות הוא, שתורה היא פנימיות (ולכן נקראת בשם מזון), ומצוות הם מקיפים (ולכן נקראים בשם לבושים), ולכן בחג הסוכות שענינו מצוות שהם מקיפים, מודגש ענין ה"מקיף" שזהו"ע הסוכה שמקפת כל האדם לגמרי, מראשו ועד כף רגליו⁸¹.

ועפ"ז יש לבאר דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר הנ"ל⁸²:

התורה והמצוות — כל אחד מהם הוא בזמן מוגבל: התורה — כמארז"ל⁸³ "זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד", ועד"ז המצוות — שהרי ישנו זמן לימוד התורה, שבו אין עוסקים במצוות.

ולכן הארת שאר המועדים (שבועות וסוכות, השייכים לתורה ומצוות, כנ"ל) — אף שהיא מאירה "בכל יום", אין זה "באופן תמידי", אלא בזמן מוגבל.

משא"כ ההמשכה דחה"פ, שהו"ע האמונה ("מיכלא דמהימנותא"⁸⁴) — הרי ענין האמונה אינו מוגבל בזמן, כיון שענין האמונה נוגע לכל הענינים, והוא היסוד לקיום התומ"צ, כמארז"ל⁸⁵ "בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר⁸⁶ וצדיק באמונתו יחיי", וע"י האמונה אפשר לעבור כל הענינים ("מיט אמונה קאן מען דורכגיין אַלץ"), כפתגם הבעש"ט⁸⁷ שכאו"א יכול בכח האמונה לפרוס מטפחת ("פאַרשרייטן אַ פאַטשיילקע") ולעבור את הנהר.

וזהו פירוש דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שחה"פ נמשך "באופן תמידי" — שבכל רגע ורגע ממש, ובכל ענין וענין, צ"ל ענין האמונה.

יז. "לשנה הבאה בירושלים"⁸⁸:

"לשנה הבאה בירושלים" — אומרים פעמיים בשנה: בליל פסח, ובמוצאי יום הכיפורים.

(85) מכות כד, א.

(86) חבקוק ב, ד.

(87) ראה גם לעיל ע' 42. וש"נ.

(88) ראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ

דאשתקד בסופה (תו"מ ח"ח ס"ע 83 ואילך).

(80) ראה תניא ספ"ה. ובכ"מ.

(81) ראה גם תו"מ ח"ז ריש ע' 59. וש"נ.

(82) ראה גם מכתב ג', ו', ח' ניסן שנה זו

(אג"ק ח"ח ע' שיז; ע' שכה; חכ"א ע' רנח).

(83) שבת יו"ד, א.

(84) זח"ב קפג, ב.

וביאור הענין:

החילוק בין חג הפסח ליוהכ"פ הוא — שהעבודה דחג הפסח היא עבודת הצדיקים, ועבודת יוהכ"פ היא עבודת התשובה⁸⁹.

והנה, לאמיתו של דבר, שתי עבודות אלו ישנן בכאו"א בכל יום ויום: בשעות מסויימות במשך היום, וכן בעניני עבודה מסויימים, הענינים נעשים אצלו ("טוען זיך באַ אים") בפשיטות (בדוגמת עבודת הצדיקים); וישנם שעות וענינים, שבהם הוא מתעצל ("ער פוילט זיך"), דוחה אותם לזמן מאוחר יותר, יש לו קושיות עליהם וכו' — ואעפ"כ הוא מתגבר ועושה אותם (בדוגמת עבודת התשובה).

וע"י שני אופני עבודה אלו — העבודה בדרך "אור ישר" (עבודת הצדיקים), והעבודה בדרך "אור חוזר" (עבודת התשובה), אשר, לאמיתו של דבר הרי היא נעלית יותר, ע"פ מ"ש הרמב"ם⁹⁰ שבעל תשובה שטעם החטא ופרש ממנו כו' מעלתו גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם — אזי פועלים את הענין ד"לשנה הבאה בירושלים" ברוחניות, שהו"ע שלימות היראה⁹¹; ובדרך ממילא — "לשנה הבאה בירושלים" בגשמיות ע"י משיח צדקנו, כי עי"ז שפועלים את ביאת המשיח הפרטי⁹², פועלים גם את ביאת המשיח הכללי.

וענין זה נפעל כבר עתה, כפי שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹³ בפירוש "לשנה הבאה בירושלים", שאין הכוונה שעד אז תעבור שנה שלימה, אלא הדבר יהי' תיכף ומיד, ובמילא, "לשנה הבאה" נהי' כבר "בירושלים", יחד עם רבותינו נשיאינו, ועם משיח צדקנו.

92) ראה תניא אגה"ק ס"ד.
93) שיחת ליל א' דחה"פ תש"ח ס"ה
(סה"ש תש"ח ע' 200). וש"נ.

89) ראה גם שיחת ליל א' דחה"פ ס"ד
(לעיל ע' 184). וש"נ.
90) הל' תשובה פ"ז ה"ד.
91) ראה לקו"ת דרושי ר"ה ס, ב. ובכ"מ.
92)